

T.T. Cloete 'n Antwoord aan Kannemeyer

T.T. Cloete is buitengewone professor in Afrikaanse letterkunde en Algemene Literatuurwetenskap aan die Potchefstroomse Universiteit vir CHO en 'n bekroonde skrywer van onder meer die digbundels, *Angelliera* (1980), *Jukstaposisie* (1982), die kortverhaalbundel, *Die waarheid gelieg* (1984) en 'n drama, *Onderhoud met 'n bobbejaan* (1986).

Kannemeyer is van niks "beskuldig" nie, ek het alleen uitgewys dat hy in sy literatuurgeskiedenis ruimskoots uit ander bronne oornames gemaak het of oorgeskryf het of afgeskryf het, wat 'n mens dit ook al noem. Dit is 'n harde en onomstootlike feit. Ek het genoeg voorbeelde aangehaal, woord vir woord, tussen aanhalingstekens, om aan te dui dat Kannemeyer in omvattende mate afgeskryf het, die ergste wat ek ooit in Afrikaans teengekom het, sonder bronopgawe ter aangehaalde plaatse. As Kannemeyer elke keer by wat hy oorgedra het na die bron moes verwys, moes sy boek bont gelyk het. En dit het nie, soos Kannemeyer dink, baie tyd en energie van my gevra om die afskrywery uit te ken nie, dit was maklik herkenbaar.

Dit help nie om sonder bewyse te beweer dat ander literatuurhistorici, in mindere mate, mekaar ook nagepraat het nie; 'n fout kan nie 'n fout verskoon nie. En as een persoon nie 'n literatuurgeskiedenis alleen sonder napaat kan skryf nie, dan moet dit nie deur een persoon gedoen word nie.

Wat ek baie uitdruklik wil stel: Geen enkele ander persoon het my gehelp om Kannemeyer se oorskrywery uit te wys nie. Dit was nie nodig om hulp in te roep om dit uit te wys nie, dit was en is blatant. Op een uitsondering na ken ek al die mense na wie Kannemeyer omslagtig verwys as opponente, vasalle, meelopers, satelliete, 'n kontingent, geesgenote, makkers, 'n klik. Hulle is mense van aansien in die Afrikaanse letterkunde en daarbuite en almal onafhanklike en selfstandige denkers wat hulle nie deur my sal laat ompraat nie. Kannemeyer ken hulle sleg.

Met die verskyning van Kannemeyer se literatuurgeskiedenis was ek 'n gereelde en vaste medewerker van die *Tydskrif vir Letterkunde*, en ek is gewoon in daardie hoedanigheid, saaklik en sonder enigets meer deur die redaksie gevra om sy literatuurgeskiedenis te bespreek, soos in die geval van al die ander werk wat destyds sonder enige bybedoelings aan my gestuur is vir bespreking. Dit was gewone kritiese werksaamheid. Mens kan nouliks dink dat iemand wat in die kritiese

bedryf erg bedrywig is daaroor kan praat asof hy 'n buitestaander is. Daar was geen sprake van "verdagmakery" nie.

My aanvanklike bespreking van Kannemeyer se literatuurgeskiedenis het verskyn in die *Tydskrif vir Letterkunde, Nuwe reeks XVIII:1* van Februarie 1980, en in die geskrifte wat daarop gevolg het. My laaste antwoord aan Kannemeyer, met baie meer voorbeelde, is nooit gepubliseer nie. Dit is bekend dat die gesprek oor Kannemeyer teen my sin geswerf het van tydskrif tot tydskrif tot dit uiteindelik in die *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* beland het. Daar het iemand in die destydse redaksie (ek verswyg maar die naam) Kannemeyer beskerm en gesorg dat daardie antwoord van my nie gepubliseer word nie. Gepraat van 'n netwerk. Die destydse hoofsekretaris van die S.A. Akademie en die voorsitter van die Akademieseraad het by my verskoning daarvoor gevra toe ek as kroniekskrywer my gereelde medewerking aan die tydskrif gestaak het (gaan kyk maar) omdat ek my vertroue in die destydse redaksie verloor het.

Kannemeyer beweer dat ek hom nie krediet gee vir die nuwe inligting wat hy oor talle skrywers verstrekket en die nuwe insigte en interpretasies wat hy aan bepaalde tekste gegee het nie. Ek kan hom krediet gee as ek weet waarvoor ek hom krediet moet gee, maar dan moet ek alle moontlike bronne raadpleeg waaruit hy moontlik kon oorgeneem het, en wel volledig raadpleeg, van hoek tot kant. Maar waarom sal ek dit doen? Moet 'n mens die vaatjie leeg drink om te proe hoe die wyn smaak? Kannemeyer het self sy werk onder verdenking gebring, en hy alleen kan dit daar uithaal.

Hoe mens oor Kannemeyer se napatery oordeel, is 'n ander saak. Sy literatuurgeskiedenis kan byvoorbeeld 'n maklike oplossing in plaas van 'n probleem wees vir iemand wat byvoorbeeld inligting oor sekere werke of skrywers soek en nie omgee waar dit vandaan kom nie. Kannemeyer beweer in elk geval dat sy publikasies oorwegend gunstig ontvang is. Wil hy, wat deurlopend en selfs kras oordeel, onder andere oor beginnende skrywers, wil hy self net gunstige kritiek hê? Op watter soort immuniteit maak hy aanspraak, en waarkragtens? Wil hy werklik hê dat sy oornames verswyg moet word?

Kannemeyer het dit oor hete kole op 'n amper koue vuurherd, koue gebeentes, dormant geworde teenstanders wat hy weer tot lewe wil wek. Niks was intussen ooit koud of dormant nie. Kannemeyer het daarvoor gesorg. Hy het alles aan die lewe en warm gehou, hy het moeisaam nougeset en getrou elke nietige grief of uitspraak geboekstaaf om daar historiese status aan te gee, 'n kwarteeu lank. Nadat 'n mens in

die afgelope 25 jaar uit Oudtshoorn, Bloemfontein, Nederland en elders allerlei beskuldigings en selfs dreigemente gehoor het, word dit nou 'n stygende ywer met Kannemeyer se Nienabergedenklesing, op die Stellenbosse Woordfees, en boonop in voorafgaande artikel. Dit selfs gaan blykbaar nie die einde van die marathon wees nie, want hy dreig: ek is gereed vir "hulle". Eintlik lyk dit alles op intimidasie van die kritiek met die oog op die aanstaande herdruk van sy werk.

Aan die een kant beweer Kannemeyer dat ek in 1980 kritiek op sy literatuurgeskiedenis uitgespreek het omdat ek my in my vermeende magsbasis as literator bedreig gevoel het. Aan die ander kant, sê hy, het hy begin agterkom hoe ek met 'n berekende strategie van telefoon-oproepe en gesprekke met meelopers 'n fyn ondergrondse netwerk met landswye vertakkinge gebruik het om hom akademies te ondergrawe en sy werk verdag te maak. Het Kannemeyer 'n inluisterapparaat of luistervinke?

Ek sou nietemin kon wens dat ek so 'n hegemonie in die Afrikaanse letterkunde gehad het, en met sulke groot name! Van akademies ondergrawe weet ek net mooi niks. Dit is een van die baie dwaalstories in Kannemeyer se artikel.

Watter leë versinsel van 'n onbetroubare verbeelding dit alles is, is die feit dat Kannemeyer se bewerings mekaar vanself bestry: ek kon my aan die een kant tog nie bedreig gevoel het en aan die ander kant tegelyk so 'n magtige en invloedryke netwerk in die Afrikaanse literatuur gehad het nie. Of omgekeerd. En nog anders bestry Kannemeyer homself: as sy publikasies soos hy beweer hoofsaaklik gunstig ontvang is behalwe uit een oord, dan het my kamtige netwerk mos weinig invloed gehad? Behalwe dat Kannemeyer onnodig bedreig gevoel het.

Hy bely self sy eie gevoelens van bedreiging, eerstens deur sy ontsag vir die gedroomde netwerk, tweedens in die besonder vir iemand wat kwansuis op Stellenbosch moes sorg (onder die "netwerk" se opdrag?) dat hy sy plek ken of anders teen hom moes optree wanneer dit nodig word. En bedreig ook deur iemand met wie hy aan die RAU "deurmekaar was"? As Kannemeyer iets so persoonliks openhartig verkondig, verlei hy jou daartoe om in sy idioom te vra: Noudat daardie toesighouer op Stellenbosch na 'n kwarteeu waarskynlik al oud en vol jig is en nie meer daar is nie, is Kannemeyer nou mos van sy plek bevry? Waaroor klae hy dan? Maar wat hoegenaamd het sulke private ongemak, waarna 'n mens alleen ongemaklik kan luister, met die historiografie te make?

As die verbeelding die logika parte speel, en as die historiese onder andere daarin lê om nietighede op te teken en weer en weer en weer te

publiseer en lewendig te hou, dit wat ander mense lankal vergeet het, die spreekwoordelike ou koeie ... dan wys die historiese ingesteldheid hier vir ons sy triviale kant, en dan is dít goeie raad: "There are two means of refuge from the miseries of literary history: literature and cats."

Die Afrikaanse literatuur sedert sestig (1980), waarvan ek die redakteur was, is nie geskryf as "opposisie" vir Kannemeyer se literatuurgeskiedenis nie. Dit is geskryf in opdrag van die uitgewer, en daardie opdrag het gekom voor ek hoegenaamd geweet het Kannemeyer skryf sy literatuurgeskiedenis. My bydrae tot die boek berus trouens op artikels wat lank voor Kannemeyer se boek gepubliseer is in die twee hierbo genoemde tydskrifkronieke. Gaan kyk maar.

Kannemeyer is verontwaardig oor ander skrywers se uitlatings oor hom, maar hy self praat met smakelose minagting van ander, hy praat en skryf smalend van Kees Konyin, wat in die leer kan gaan by Kannemeyer, wat geen voorganger in die Afrikaanse kritiek het nie.

Kannemeyer vind dit onaanvaarbaar dat Dekker se literatuurgeskiedenis "met al sy gebreke" destyds op Potchefstroom voorgeskryf is, maar Kannemeyer was, soos ook Antonissen, *Perspektief en profiel* en andere bronne in ons biblioteek beskikbaar vir elke student, en dit was titels op hulle leeslys. Soos alle ander werke wat spesifiek voorgeskryf was, is Dekker met sy gebreke inkluis krities met ons studente behandel, maar ek was diskreet genoeg om Kannemeyer met sy gebreke nie voor te skryf en my kritiek teen hom nie voor studente aan die grote klok te hang nie. Ek is seker Kannemeyer self sou dit nie wou gehad het nie. Maar weer een van die baie ongerymdhede: Dekker met al sy gebreke was goed genoeg dat Kannemeyer uit Dekker oorgeskryf het. Selfs ek was daarvoor goed genoeg.

Die mense waarvan Kannemeyer minagtend praat, het nooit behoefte daaraan gehad om soos hy met 'n oordadige verskeidenheid negatiewe terme interuniversitêre kollegas, interuniversitêre departemente, universiteite self, of "oorde", "vertakkinge", "magsbassis", "kontingente", ens. teen mekaar af te speel nie, sekerlik nie van openbare verhoë af op woordkunsfeeste of in artikels nie. (Mense van ses, sewe universiteite kom in die gedrang met Kannemeyer se vreemde ingenomenheid met opponente en teenstanders.)

Kannemeyer praat van Potchefstroom as die "oord", die "groep", die "(ex-) kliek". Vir wie nie weet nie, let wel, *na* die verskyning van my kritiek op sy boek, en terwyl ek nog deel was van die Potchefstroomse kliek of groep, het hy aansoek gedoen vir 'n pos aan die oord, by die kliek se magsbasis in Potchefstroom! Alles weer so ongerymd.

Kannemeyer gebruik Nienaber, Opperman en Antonissen as selfregverdiging vir Kannemeyer. Hy probeer “teenstanders” van “teenstanders” skep, deur ander name te betrek, teenwigte, wat hy aan sy kant op die skaal wil laat trek. Hy haal Opperman aan oor die Potchefstroomse (ex-)klike. Ek kan skaars dink dat Opperman hom daarmee sou kon vereenselwig dat hy voor ’n openbare woordfeesgehoor en in geskifte aangehaal word, oor iets wat hy miskien verby sy neus gemompel het in geslote geselskap, maar wat hom nou by implikasie van onkollegialiteit onder verdenking plaas. As my verhouding met Opperman (of Antonissen) ’n ongunstige wending geneem het, weet Kannemeyer meer as ek self, en ek glo dit is geen geheim nie dat daar ’n baie goeie verhouding tussen Grové en Opperman bestaan het. Niemand op Potchefstroom wat ek ken, het Antonissen of iemand anders ooit gehaat nie; allermins was Antonissen “die mees gehate figuur van die ex-Potchefstroomse groep.” Ek vra my af of Opperman, Nienaber en Antonissen of wíe ook al eer aangedoen word deur die koppel van hulle name of instansies aan Kannemeyer se lesing en artikel waarin hy so kwistig en vryelik onsmaklike karaktertrekke aan mense uitdeel.

Kannemeyer lê wydlopieg klem op sy “opponente” as bejaarde en selfs sieklike mense, dormant geworde teenstanders, oues van dae met hulle koue gebeentes, jig, dik bloed, are wat noustrop laat trek. Hy ontsien selfs nie iemand soos Grové wat onlangs oorlede is nie. As ek aan Grové dink, dink ek aan die gesegde wat ek onlangs gelees het: as ’n ou man sterf, brand ’n biblioteek af.

’n Mens kan Kannemeyer se beledigende mediese diagnoses sien as ’n gebrek aan smaak, wat dit ook weldeeglik is, maar dit is meer as dit: hy wys hier die kriteria waarvolgens hy ander literatore en skrywers se oordeel en werk beoordeel. Dan is dit beter om liever na te praat, want wat moet iemand met sulke kriteria doen met ’n “ou en siek” digter wat *Komas uit ’n bamboesstok* geskryf het?

Met Kannemeyer se verwysing na mense as oud en siek, probeer hy hulle oordeelsvermoë onder verdenking bring. Dit is strydig met die werklikheid en met name is dit strydig met die literatuur en literatuurgeskiedenis!

Party van hierdie sieklikes was ’n kwarteeu gelede jonger as wat Kannemeyer self nou is. Hy moet homself ook nie by voorbaat te vroeg afskryf nie. Die oues en siekes is nietemin vandag nog aktief en kreatief werkzaam binne die Afrikaanse literatuur.

’n Interessante vergissing: bejaarde, siek en gebrekkige mense steek swaargewig gesonde mense dikwels in die skande. Kannemeyer be-

hoort te weet van bejaarde of gebreklige maar hoogs kreatiewe skrywers: Sofokles, Gezelle, Milton. In die ander kunste, geniale mense met gebreke: Beethoven, Jacqueline Du Pré, "achingly human ... the music world's golden girl; she lived in the inexorably shrinking world of the invalid, as multiple sclerosis took its toll". Pablo Casals het op 95 met artritis nog gekomponeer en gedirigeer. As 84-jarige komponeer hy in 1960 die oratorium *The Hymn of the United Nations* wat hy as "oue van dae" dwarsoor die wêreld uitvoer vir wêreldvrede. Daar is nog die hoog bejaarde Renoir wat bly skilder met sy verwronge artritishande; Degas wat blind word en bly skilder; die hoog bejaarde Monet wat blind word en bly skilder; die geestelik versteurde Van Gogh, Hölderlin, De Nerval, talle ander ... In die natuurwetenskappe: Hawking, in sy rolstoel met swaar sklerose, een van die merkwaardigste geniale mense van ons tyd; die bejaarde en siek Darwin en Einstein; Roosevelt in sy rolstoel, die enigste man wat tot vier keer as president van Amerika verkies is; die hoog bejaardes: De Gaulle, Churchill, Gandhi, Adenauer, Mandela ... Kannemeyer moet nog van hulle gaan leer. Dit is nie die bedoeling van die literatuur dat dit jou isoleer en vervreem van die werklikheid daarbuite nie. As biograaf moet Kannemeyer gerus die bejaarde Cicero se outobiografie gaan lees, en die mite van die verminkte Hefaistos wat al die mooi kunswerke vir die gode gemaak het.